

Turkish Studies Educational Sciences

Volume 14 Issue 1, 2019, p. 1-13
DOI: 10.7827/TurkishStudies.14703
ISSN: 2667-5609
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Aralık 2018

✓ Accepted/Kabul: Şubat 2019

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ – Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin SARIKAYA

This article was checked by iThenticate.

100 TEMEL ESER KAPSAMINDAKİ MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ ESERLERİN ÇOCUK EDEBİYATI AÇISINDAN KARAKTER ANALİZİ

Erhan AKIN* - Dilan SİNCAROĞLU BÜKÜM**

ÖZET

İnsan gerçeğini tanımak için insanın fiziksel özelliklerini bütün ayrıntılarıyla bilmenin yeterli olmadığı bilinmektedir. İnsanın; duygu, düşünce ve fiillerinin de kapsam alanına girdiği kişilik özellikleriyle tanınması gerekir. Kişilik özelliklerinin tanınması için çeşitli durum veya olaylarda insanın; duygu, düşünce ve fiillerinin belli kriterlere göre analizinin yapılması ve yapılan analizin yapılandırılıp sunulması gerekmektedir. Öncelikle çocuk edebiyatındaki karakter kavramının çerçevesi belirlenmiş ve çerçevenin içeriğini dolduracak kaynak taraması yapılmıştır. Çocuk edebiyatındaki karakter kavramı belirli başlıklar altında kategorize edilmiştir. Eserlerdeki kişilerin hangi karakter alanına girdiği saptanmıştır. 100 temel eser kapsamındaki millî edebiyat dönemi eserlerin çocuk edebiyatındaki karakter kavramını karşılayacak düzeyde olup olmadığını belirlemeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmalar ışığında, çocuklara önerilen 100 temel eser kapsamına giren millî edebiyat dönemi kitapların çocuk edebiyatı açısından yapılan karakter analizinin hedef kitleye uygun olmayan örneklerinin de mevcut olduğu bulgularla yorumlanmıştır. Bu çalışmanın temel amacı 100 temel eser kapsamında millî edebiyat dönemi kitapların -Altın Işık (Ziya Gökalp), Havaya Uçan At (Peyami Safa), Her O Şarkı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), Tanrı Misafiri (Reşat Nuri Güntekin), Yalnız Efe (Ömer Seyfettin)- çocuk edebiyatı açısından karakter analizinin yapılmasıdır. Alan taraması sonucunda analiz için gerekli başlıklar oluşturulmuştur. Analiz sonucunda elde edilen veriler bu başlıklar altında verilerek yorumlanmıştır. Buradan hareketle çocuk edebiyatındaki karakter kavramının incelenen eserlerdeki karakterlerle uygunluğu ile ilgili fikir

* Doç. Dr., Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, E-posta: erhanakin49@hotmail.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, E-posta: dilansincar21@gmail.com

sahibi olunmuş ve ilgili eserlerin karakter analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, karakter analizi, 100 temel eser, milli edebiyat

CHARACTERIZATION ANALYSIS OF CHILDREN LITERATURE IN NATIONAL LITERATURE PERIOD IN TERMS OF THE 100 BASIC WORKS

ABSTRACT

It is known that it is not enough to know the physical features of human beings in detail in order to recognize human reality. Human's; emotions, thoughts and verbs must be known for their personality characteristics. For the recognition of personality traits of the person in various situations or events; analysis of emotions, thoughts and actions according to certain criteria and analysis of the analysis should be done. First of all, it has been tried to determine the frame of the character concept in children's literature and to make a source scan to fill the inside of the frame. The concept of character in children's literature is categorized under certain headings. It has been determined which character field the people in the works enter. It has been tried to determine whether the works of national literary period within the scope of 100 basic works meet the concept of character in children's literature. In the light of the studies conducted, it was observed that the character analysis of the literary period books in the scope of 100 basic works proposed to the children in terms of children's literature were also unsuitable for the target audience. The main purpose of this study is to analyze the characters of national literature books -Altın Işık (Ziya Gökalp), Havaya Uçan At (Peyami Safa), Her O Şarkı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), Tanrı Misafiri (Reşat Nuri Güntekin), Yalnız Efe (Ömer Seyfettin)- in terms of children's literature in terms of 100 basic works. As a result of the field survey, the necessary headings for the analysis were created. The data obtained from the analysis were interpreted under these headings. From this point of view, the concept of character in children's literature was examined with the characters in the works and the character analysis of the related works was made.

STRUCTURED ABSTRACT

The aim of the study is to study the books of the national literature in the scope of 100 major works - Altın Işık (Ziya Gökalp), Havaya Uçan At (Peyami Safa), Her O Şarkı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), Tanrı Misafiri (Reşat Nuri Güntekin), Yalnız Efe (Ömer Seyfettin) - character analysis in terms of children's literature. As a result of the field survey, the necessary headings for the analysis were created. The data obtained from the analysis were interpreted under these headings. According to the findings obtained from the concept of character in children's literature, it was tried to determine whether the characters in the works are in accordance with the characteristics of children's literature.

When children's literature is mentioned, the first thing that should come to mind or to come is the concept of child. The primary question to be asked here is what the concept of children means. When the child is mentioned, the answer appeared in the mind is the time required for the child to be in need of help from the environment and to help him / herself with his own needs. In this process, the stimuli from the environment must be at a level that can create the child's own self. Another point to be emphasized here is to contribute to the child with books. For this, a culture of reading must be obtained and the culture should be disseminated. The importance of reading and reading should be adopted to the child. This can only be the effect of the heroes in the books on the child. It should be considered that characters can have a great impact on the child. In this respect, characters are important. It has a great influence on the personality and reading habits of the child. For this purpose, the characters must be provided in a sound structure.

It is observed that studies on children's literature are not given enough importance. Studies should be done to raise awareness of the necessity of putting forward children's and children's literature in a way to be pointed at. This study has tried to contribute to the literature of children's a little bit. the gaps should be closed. It should be ensured that the concept of children's literature and what is happening in this concept, and of course what should not happen, should be closed with the works that can be seen. In this study, some of these gaps were tried to be closed. It has been supported by the fact that the effect of the character concept in children's literature on children is an important element. The findings of the study provided insight into the author's comments on individuals and the clues to which their characters should be interpreted. In this study, character analysis is examined categorically with the help of the clues presented by the author. The 100 books which are recommended to the children are included in the scope of the national literary period books -Altın Işık (Ziya Gökalp), Havaya Uçan At (Peyami Safa), Her O Şarkı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), Tanrı Misafiri (Reşat Nuri Güntekin), Yalnız Efe (Ömer Seyfettin)- it has been determined whether they are suitable for children' characteristics or not.

A literature search was made about the concept of character in children's literature. The study was structured with the findings obtained from the literature review. In this study, which is advanced by using categorical content analysis, the concept of character has been interpreted by giving under the headings such as open, closed, dynamic, static and showing examples. The study which evaluates character analysis in terms of children's literature 100 major works national literary period, qualitative according to the perspective; According to data collection technique, it is a documentary research.

The work should be created by considering the principle of relativity to the child. The child's developmental age, gender, culture, value education, heroes and many other issues should be established in the works. When creating characters in children's literature, it is important that these characters are appropriate for the age group of children. Because it is also seen in studies conducted in the field where the child is more identified with the characters of his age. In children's literature, character traits are examined under certain headings. These

titles are: Open, closed, dynamic and static. When the concept of character is examined in children's literature, it is seen that different character types are observed. When the concept of character is examined in children's literature, it is seen that different character types are observed. It is concluded that especially the open characters are concentrated in the studied works. It is an important and positive situation in terms of identifying these children with the relevant characters and contributing to the personal development of the child.

Children's personalities are shaped by the works they read. This works impress children in positive or negative ways. Perhaps the greatest of these marks is the characters in the books. These characters play an important role in shaping the character of the child. For this, children's literature books should be strong in character. It was observed that gender concept features were not loaded into characters and that gender was expressed in stereotypes. It is concluded that this situation will have a negative impact on children by considering the possibility that the reader can identify the character in their own gender. In the works examined in the general sense, it is concluded that the authors include a character that is from open to closed character and a few dynamic characters.

Based on these results, the following suggestions can be made about the area:

1. All 100 artworks should be subjected to character analysis and the list of works should be revised according to the characters.
2. Children's literary writers need to take into account the mental and physical development of children during the character building phase.
3. It is thought that children's literature products should be considered problem-oriented and characters should be formed in this direction.
4. Children's literature products should be examined in detail not only in terms of character, but in every aspect.
5. The result of academic studies on the field should be presented to the public and to the attention of both the authors and readers.

Keywords: Children's literature, character analysis, 100 basic works, national literature.

1. Giriş

Çocuk deyince akla ilk gelen şey anne ve babaya muhtaç bir birey akla gelmektedir. Bu muhtaçlık hem temel ihtiyaçlar anlamında hem de diğer sosyal ihtiyaçlar anlamındadır. Okul öncesi dönemde öz bakım ve diğer ihtiyaçlarla ilgili olarak desteğe ihtiyaç duyan çocuk okul döneminde ise okul hayatı ile ilgili çevresinin yardımına ihtiyaç duymaktadır. Çünkü bu dönem de yani çocukluk döneminde bir birey olarak hayatı anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan kişidir çocuk. Gelişime dönemlerinin en etkilisi olarak da adlandırılmaktadır.

Türkçe Sözlükte; “*küçük yaştaki oğlan veya kız; soy bakımından oğul veya kız evlat; bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız*” (TDK, 2005) olarak tanımlanan çocuk için diğer çalışmalarda (Şahin (2010: 3) doğum ve ergenlik çağı arasındaki

dönemi yaşayan küçük insan olarak da ele alınmaktadır. Ayrıca çocuğu eksik bir yetişkin olarak değil fakat zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gereksinimlerini tamamlamak isteyen (Yavuzer, 2008: 186) ya da bunların tamamlanması gereken birey olarak da tanımlanmaktadır.

İşte çocuk edebiyatı da bu alanda bir boşluğu doldurmak ve çocukların bu gelişim dönemini etkili bir şekilde tamamlamasına katkı sağlamak için görev üstlenmektedir. Çünkü ailede başlayan eğitim okul hayatında planlı olarak devam etmektedir. Okuma yazma öğrenen çocuklar artık dinleme/izleme yolu dışında okuma yolu ile de öğrenme çabasına girmektedir. Bu çabanın en büyük destekçisi eğitim sistemidir. Çünkü okul hayatının temel görevlerinden birisi de öğrencilere okuma alışkanlığının kazandırılmasıdır (Sarıkaya, 2018). Bu alışkanlığı kazanan çocuk artık kendi gelişiminde söz sahibi olmakta istediği bilgiyi istediği zamanda almaya çalışmaktadır. Bu durum da ilk olarak çocukların kendileri için özel olarak hazırlanmış kitapları okuması ile başlar. Bu okumalar sayesinde çocuklar gelişim evrelerini tamamlamaya çalışır.

Yukarıdaki hususlardan dolayı çocuk edebiyatı büyük önem arz etmektedir. Çünkü çocukların kişilikleri okudukları eserlerle birlikte şekillenmektedir. Bu eserler olumlu ya da olumsuz olarak çocuklarda izler bırakmaktadır. Bu izlerin belki de en büyü kitaplardaki karakterlerdir. Bu karakterler çocuğun karakterinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bunun için çocuk edebiyatı kitaplarının karakter bakımından sağlam olması gerekmektedir.

Çocuk edebiyatı eserlerin yazarın yorumları aracılığıyla karakterleri tanımamızda büyük ipucu sağlamakta ve çocuklar için hazırlanan anlatılardaki kahramanların karakter özelliklerini tanımamıza yardımcı olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında çocuk edebiyatı farkındalığı çok gecikmiş olduğu söylenebilir. Karakter kavramı ve eğitimi açısından da bu farkındalık çalışmalarının daha da geciktiği söylenebilir (Arthur ve Revell, 2005). Karakter eğitiminin genel amacı çocukken anlayışlı ilgili, ahlaki değerleri olan, üretken, gençlik kapasitelerini en iyisini yapmak için kullanılan, doğru şeyler yapan ve hayatının amacını anlayarak yaşayan bireyler yetiştirmek (Battistich, 2005) olduğu söylenmektedir. Nitekim uzmanlar karakter, çevre ve aile arasında sıkı bir bağın olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü karakterin oluşmasında, insanın içinde yaşadığı sosyal çevrenin millî ve manevi değerleri, ahlak kaideleri rol oynamakta ve hatta karakterin değerlendirilmesi bu kaidelere göre yapılmakta (Seyyar 2007: 552) olduğu söylenir. Çocuklar kahramanlarla özdeşim kurduğu için kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin iyi geliştirilmiş olması gerekmektedir (Sever, 2012: 77). Bunun kitaplara yansımaları da ele alıp incelenmek gerekir.

Çocuk edebiyatında karakter özellikleri belli başlıklar altında ele alınarak incelenmektedir. Bu başlıklar: Açık, kapalı, devingen, durağan şeklindedir. Açık karakterler; roman, öykü, masal ve anlatılarda birçok özelliğiyle okura tanıtılan, inandırıcı nitelikleriyle öne çıkan, okurun iyi bildiği karakterlerdir. Bu karakter, yazarın aktarmak istediği iletilerin okurlarla paylaşılmasında etkin bir sorumluluk üstlenir. Kapalı karakterler; özellikleri yüzeysel olarak tanıtılan, okurun iyi tanımadığı karakterlerdir. Bu karakterlerin, çocuklara insan doğasını kavratma, yaşam gerçekliğini anlatmada çok az katkıları vardır. Devingen karakterler; öykünün başlangıcıyla sonucu arasındaki kesitte değişim gösterir. Yeni kişisel davranışlar edinir, yeni değerler geliştirebilir. Durağan karakterler; öykü boyunca büyük kişilik değişimleri yaşamaz; kahramanların yaşadığı küçük, önemsiz değişimler de okur tarafından yeterince önemsenmez (Sever, 2008).

Çocuk edebiyatındaki karakterler oluştururken bu karakterlerin çocukların yaş grubuna uygun olması önemli bir husustur. Çünkü çocuğun kendi yaşındaki karakterlerle daha fazla özdeşim kurduğu alanda yapılan çalışmalarda da görülmektedir. Nitekim çocuğa yönelik ilkesi açısından bakıldığında; çocuğun ilgi ve beklentilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeyi gerekli kılan ilkelerle karşılaşılmaktadır. Çocuk karakterlerin eserde ilkelere dikkat edilerek ele alınması önem arz etmektedir. Tabii çocuk eserlerinde sadece çocuk karakteri olmalıdır diye yanlış bir kaniya

varılamamalıdır. Tam tersi çocuk eserlerinde yetişkin karakterleri de çocuğun duygu, düşünce ve kültürel bağlamda davranış edimi açısından yaralı olmaktadır (Özdemir, 1983).

Yine çocuk edebiyatı karakterleri açısından bakıldığında çocuk kitaplarının cinsiyetçi bakış açısıyla hazırlandığı başka bir deyişle, bu kitaplarda erkek ve kadın karakterler basmakalıp rolleriyle sunulduğu ve bu bağlamda çocuk edebiyatı ürünlerinde cinsel roller çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak örneklendirilmediği kadına ve erkeğe verilen değer ve yüklenen anlam arasında farklılık olduğu söylenmektedir. Bu kitaplar; çocukların kendi cinsiyetleri içinde kişiliklerini bulmalarına ve geliştirmelerine katkı sağlamalı, bunun için de kitaplarda özellikle geleneksel anlayışın oluşturduğu cinsel kimliklere ilişkin yargılara yer verilmemesi. (Sever, Aslan, 2011: 692-693) vurgulanmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı 100 temel eser kapsamında millî edebiyat dönemi kitapların -Altın Işık (Ziya Gökalp), Havaya Uçan At (Peyami Safa), Her O Şarkı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), Tanrı Misafiri (Reşat Nuri Güntekin), Yalnız Efe (Ömer Seyfettin)- çocuk edebiyatı açısından karakter analizinin yapılmasıdır. Alan taraması sonucunda analiz için gerekli başlıklar oluşturulmuştur. Analiz sonucunda elde edilen veriler bu başlıklar altında verilerek yorumlanmıştır. Buradan hareketle çocuk edebiyatındaki karakter kavramının incelenen eserlerdeki karakterlerle uygunluğu ile ilgili fikir sahibi olunmuş ve ilgili eserlerin karakter analizi yapılmıştır.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma öncelikli olarak çocuk edebiyatında karakter kavramı hakkında literatür taraması yapılmıştır. Literatür taramasıyla elde edilen bilgiler ışığında çalışma yapılandırılmıştır. 100 temel eser kapsamına giren millî edebiyat dönemi eserlerinin çocuk edebiyatı açısından karakter analizini değerlendiren çalışma, bakış açısına göre nitel; veri toplama tekniğine göre belgesel (doküman) bir araştırmadır. Nitel araştırma yoluyla yapılan bu çalışmanın amacı doğrultusunda olaylar, olgular ve bilgilerin yer aldığı hem yazılı materyaller hem de işitsel veya görsel elektronik kaynakların incelenip değerlendirildiği bu yol; dil bilimcilerin, sosyologların, tarihçilerin ve diğer birçok alanda araştırma yapan kişilerin başvurduğu bir tekniktir (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Kara ve Şıhlaroğlu Yıldırım, 2017). Bu teknikler ışığında belirlenen eserler incelenmiştir.

1.3. İncelenen Eserler

Çalışma kapsamında incelenen kitaplar:

Kitabın Türü	Kitabın Adı	Sayfa Sayısı	Yayınevi
Masal	Altın Işık	96	Bilgeoğuz Yayınları
	Havaya Uçan At	125	Damla Yayınevi
Hikâye	Tanrı Misafiri	175	İnkılap Yayınevi
Roman	Yalnız Efe	200	Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları
	Hep O şarkı	190	İletişim Yayınları

1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada, 100 temel kapsamında millî edebiyat dönemi eserlerin -Altın Işık (Ziya Gökalp), Havaya Uçan At (Peyami Safa), Her O Şarkı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), Tanrı Misafiri (Reşat Nuri Güntekin), Yalnız Efe (Ömer Seyfettin)- çocuk edebiyatı açısından karakter analizi kategorisel içerik analizi tekniği ile yapılmaya çalışılmıştır. İncelenen çocuk edebiyatı ürünlerine yönelik öncelikle uzman görüşü alınmış sonra ilgili literatür taranmaya başlanmıştır. Bu işlemlerden sonra içerik değerlendirme formu oluşturulmuştur. Bu süreçte iki araştırmacı da seçilen eserleri incelemiş ve elde edilen veriler analiz aşamasında birleştirilmiştir. Tüm bu süreçte kategorisel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Kategorisel içerik analizi yöntemi verileri tasnif

etmek, açıklamak ve bunlarla ilgili açıklamalara, ilişkilere ulaşmak için sıkça kullanılan tekniklerdendir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çünkü bu teknikle analizde ulaşılması muhtemel veriler önceden belirlenmiş çeşitli ana ve alt başlıklar halinde tasnif edilmeye çalışılır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Kategorisel içerik analizi kullanılarak ilerletilen bu çalışmada karakter kavramını açık, kapalı, devingen, durağan gibi belirlenen başlıklar altında incelenerek ilgili örnekler sayfa numarası ile birlikte verilmiştir.

2. Bulgular ve Yorum

100 Temel eser kapsamında millî edebiyat dönemi eserlerin çocuk edebiyatı açısından karakter analizi üzerine yapılan inceleme sonucunda bulguların tespiti ve yorumlanması aşağıda belirtilmiştir:

2.1. Altın Işık (Ziya Gökalp)

2.1.1. Açık Karakterler

“Pekmezci Anneyi seviyordu. Dünyada hiç böyle bir kadın görmemişti: her şeyi biliyor, her soruya cevap veriyordu. Masalları, hep ahlakı yükseltecek hikmetlerle doluydu. Bundan başka güzel maniler, koşmalar, destanlar, ilahiler söylüyordu.” (Altın Işık, s. 73).

Gökalp, Pekmezci Anne adlı bölümünde Pekmezci Anneyi bu şekilde tasvir etmektedir. Gökalp’in tasviri Pekmezci Annenin açık karakter kapsamında olduğunu göstermektedir.

2.1.2. Kapalı Karakterler

“Meğer Keloğlan gibi talihini aramaya çıkmış başka çocuklar da varmış. Keloğlan, yolda giderken birinci gün Orhan’a rast geldi. İkinci gün Turhan’a, üçüncü gün Tarhan’a rast geldi. Bunlar da Keloğlan gibi dağarcığı omzunda birer küçük macera düşkünüydüler.” (Altın Işık, s. 11).

“Bir zamanlar büyük bir padişah vardı. Bunun, Gülsün Sultan adlı bir kızı vardı. Bu kızı, başka padişahın oğluna istediler. Babası kızını verdi. Şehzade, memleketine götürmek için Gülsün Sultan’ı altın arabasına bindirerek alayla yola çıkardı.(...)” (Altın Işık, s. 43).

Yukarıda ele alınan örneklerde Orhan, Turhan, Tarhan ve Gülsün adlı karakterler yüzeysel olarak değinildiği için karakterleri hakkında herhangi bir çıkarımda bulunulmamaktadır. Bu da karakterlerin kapalı karakterler olduğunu gösterir.

2.1.3. Cinsiyet

“Aman şehzadem, evlendin. O kızcağızı büsbütün bıraktın da hala söyle diyorsun. Ben artık bir zaman önce gördüğüm o üzücü manzaraları sana söylemeyeceğim. Sen de olanı biteni tamamıyla unut. Zaten erkekler sevgililerine verdikleri sözleri çabuk unutulur.” (Altın Işık, s. 66).

Ele alınan örnekte erkeler; güvenilir özellikler barındıran kişiler olarak nitelendirilmektedir. Erkekleri ötekileştirme durumu okurda cinsiyetçi bakış açısının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu da okuyucuda; erkek cinsiyetine karşı bir güven sorunu ortaya çıkarmada etkili bir durumdur.

2.2. Havaya Uçan At (Peyami Safa)

2.2.1. Açık Karakterler

“Eski zamanda Bağdat şehrinde bir tüccar vardı ki, son derece zengindi. Yaşı ilerlediği için artık seyahat etmiyordu. Ama eşlerini, dostlarını, ahbablarını evine davet ederek başından gelip geçenleri onlara anlatmaktan pek zevk alıyordu. Bu tüccarın ismi Sendebat’tı. Gerçekten, hayatında pek olağanüstü olaylar başından geçmişti. Sendebat, pek cesur olduğu için seyahatlerinde başına ne kadar kaza gelmiş olursa olsun gözü hiç yılmamış cesaretini daima muhafaza ederek tehlikeden

tehlikeye atılmıştı.” (Havaya Uçan At, s. 19).

Havaya Uçan At adlı masalda Sendebat’ın hem fiziksel hem de kişisel özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu durumda Sendebat karakteri açık karakter kapsamında ele alınmıştır. Bu karakterin başka karakterleri yorumlaması, onlara karşı çeşitli betimlemelerde bulunması durumu olayları okuyucunun zihninde canlandırdığı ve okuyucuya bilgi vermesi durumu da ilgili karakterin açık bir karakter olduğunu gösteren özelliklerdir.

2.2.2. Kapalı Karakterler

“Sabiha on iki yaşındaydı. Ne anası vardı, ne babası. Dokuz yaşında öksüz kalmış, yaşlı bir kadının elinde büyümüşü. Fakat ihtiyar kadın artık Sabiha’ya bakamıyordu. Nasıl baksın ki? Her şey çok pahalı idi. (...)” (Havaya Uçan At, s. 99).

“ (...)”

- Beni tanıdın mı?

- Tanır gibi oldum ama...

- Ben arada sırada buralarda akşam gazetesi satırım. Yaşlı bir babamla küçük bir kardeşim var. Onları da ben geçindiririm.

Sabiha çocuğu şimdi tanıdı:

- Sahi sen gazete satan çocuksun.

(...)

- Adım da Ali...” (Havaya Uçan At, s. 102-103).

Yukarıdaki örneklerde “Havaya Uçan At” adlı masalda geçen karakterlerden olan Sabiha ve Ali adlı karakterler hakkında karakter özelliklerini çözümleyecek ipuçlarını elde edilemediği için bu karakterler kapalı karakterlerin kapalı karakter kapsamında ele alınmıştır.

2.2.3. Devingen Karakterler

“(...) Bu kötü adamın çaldığı çocuğa bakmak için karımı ve çocuğumu bırakarak evden kaçtım. İşte, ben senin babanım. Bir gün sizi zengin etmek düşüncesiyle bırakıp kaçmışım. Anlıyor musun? Büyük hata ettim, kusurlarımı affet, benimle beraber gel.” (Havaya Uçan At, s. 76).

Havaya Uçan At adlı masalda, İhsan’ın babası başta para için ailesini bırakması, sonrasında ailesinin terk ediş sebebini büyük bir hata olarak görmesi ve sonrasında ailesinin yanında kalıp onları koruyup kollaması gerektiğinin farkında varması gibi özellikler İhsan’ın babasının devingen karakter özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir. Bu karakter değişimi okurda herhangi bir kabullenememe hissiyatı göstermemektedir. Devingen karakter özelliği inandırıcı özelliktedir.

2.2.4. Durağan Karakterler

“- Oğlum, ben fil avcısıyım. Yirmi beş seneden beri, bu adadaki ormanlarda fil yakalarım. Dişlerini söker, şehre gönderir, satırım. Ama artık ihtiyarladım. Fil avlamaya kuvvetim, takatim kalmadı. Sen gençsin. Kuvvetin vardır. Ben sana bir ok vereyim, şu ormanlara git, ağaca çık, filleri bekle... Ne kadar fil öldürürsen dişlerini satar, parasını yarı yarıya paylaşıyoruz.” (Havaya Uçan At, s. 31).

Havaya Uçan At adlı masalda İhtiyar karakteri, yaşının ilerlemesi nedeniyle geliştirdiği avlanma yöntemi, mantıklı bir nedene bağlanmış olup ihtiyarın masal boyunca bilinen özelliklerinde herhangi bir değişim olmamıştır. Bu yüzden bu karakter durağan karakter olarak ele

alınmıştır.

2.2.5. Yaş

“Sabiha on iki yaşındaydı. Ne anası vardı ne babası. Dokuz yaşında öksüz kalmış, yaşlı bir kadının elinde büyümüşü.” (Havaya Uçan At, s. 99).

Havaya Uçan At adlı masalda Sabiha karakteri çocukların özdeşim kurabilecekleri yaş aralığındadır. O yaştaki çocuğun geçirdiği hayat hikâyesi gerçekte karşılaşılabilen bir yaşam olduğu için inandırıcılık bakımından uygun karakter özellikleri taşımaktadır.

“İhsan büyüdü, on beş yaşında bir delikanlı oldu. Kaybolan zavallı çocuğun ne olduğunu anlamak ve anasına babasına kavuşturmak için hayatının yarısını feda etmeye hazırdı.” (Havaya Uçan At, s. 73).

Yazar burada İhsan’ın belli bir yaşam serüveninden sonra geldiği yaşı dile getirmektedir. İhsan artık soyut düşünme çağına bir çocuk olduğu için etrafında olan bitene daha duyarlı davranışlar sergilemektedir. Bu da karakterin yaşı ölçüsünde gerçeklik payının olduğunu kanıtlar niteliktedir.

2.3. Her O Şarkı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

2.3.1. Açık Karakterler

“Niye aldırmasındı? Ben, halamın, yüzü, endamı, tavır ve edası kadar- belki de daha ziyade- huyunu beğenirdim. Ağzından kimsenin gönlünü kıracak söz çıkmazdı. Hiç hissettirmeden küçükle küçük, büyükle büyük olmasını bilirdi. Halayıklarına, uşaklarına muamelesinde, o kadar nazik ve şefkatliydi ki, bazı kötü yürekli kimseler bu halini, onlar karşısında bir eksiklik hissi duyduğuna verirlerdi.” (Hep O Şarkı, s. 36).

Hep O Şarkı adlı romanda "hala" karakterinin özellikleri apaçık gözler önüne serilmiştir. Nerde ne yapacağı ve nasıl biri olduğu okurun özdeşleşebileceği inandırıcı niteliklere sahip karakter özellikleri gösterdiğinden açık karakter kategorisinde ele alınmıştır.

“Şekil ve şemalce o, ne oğluna ne karısına benzerdi. Tıpkı Cemil Bey gibi uzunca boylu, narin kametli(endamlı) idi.(...) insana yalnız huzur ve sükûn hissi verirdi. Göz kapaklarını kaldırmadan daima önüne bakarak, etrafında kim varmış kim yokmuş bilmezlikten gelerek ağır ağır yürür(...) en yakınlarına karşı bile samimiyet ve alaka göstermezdi ama, bu hallerinin hiçbirinde bir azamet taslama, bir kendini herkesten üstün tutma emaresi sezilmezdi.(...) çehresinin ifadesindeki tatlılık benim üzerimde daima güler yüzlü bir adam tesiri yapmıştır.” (Hep O Şarkı, s. 47-48).

Yukarıdaki örnekte “Hep O Şarkı” adlı romanda yer alan karakterlerin birçok özelliği okura tanıtılmıştır. Okurun karakterleri alenen tasvirini zihninde canlandırmaktadır. Bundan dolayı açık karakter özelliği taşımaktadır.

2.3.2. Kapalı Karakterler

“Hele ben de beraberinde isem içinde bulunduğumuz koçunun etrafını adeta bir karantina kordonu içine alırdı. Bir yanda seyis Ali’ye, öbür yanda, Cafer Ağa’ya bir kalenin gözcüleri gibi nöbet bekletilirdi.” (Hep O Şarkı, s. 40-41).

“Cenan, bizim evden dadımla beraber gelen iki hizmetçi kızıdan biridir. Hemen hemen iki kardeş gibi beraber büyümüşüzdür. Birlikte hoplayıp zıplamışızdır.” (Hep O Şarkı, s. 68).

Yukarıda ele alınan örneklerde “Hep O Şarkı” romanında yer alan karakterler olan seyis Ali, Cafer Ağa ve Cenana okura; karakteri ile ilgili çeşitli ipuçlarında bulunmamıştır. Karakterler

özelliklerine değinilmemiştir. Bundan dolayı bu karakterler kapalı karakter kapsamında değerlendirilmiştir.

2.3.3. Devingen Karakterler

“Nihayet, Zeyrekli Fatma Hanım, Çarşamba akşamı gülümser bir çehre ile çıkageldi. Sürmeli gözünün ucuyla bana fattan fattan bakışlarından anlamıştım ki, her şey yolundadır. Ve birdenbire, ne kadar sevmiştim o kadını! Kalbimde, -haşa annemin yerini diyemem ama- dadımın yerini tutuvermişti. O kadın ki daha birkaç zaman evveline kadar beni yalnız tiksindirmekteydi. Halbuki şimdi, nerede ise boynuna sarılıp düzgünlü yanaklarından öpesim geliyordu.” (Hep O Şarkı, s. 80).

Yukarıdaki örnekte “Hep O Şarkı” adlı romanda Münire karakteri ele alınmıştır. Hoşlanmadığı Zeyrekli Fatma Hanım’ın Münire’nin yardımına koşmasından dolayı Münire’nin kadına yönelik bakışı değişkenlik göstermiştir. İnsanları ön yardı ile yaklaşılmaması gerektiği bilincini kazanmadı durumu bu karakterin devingen karakter özellikleri taşıdığını göstermektedir.

2.3.4. Cinsiyet

“Erkekler ne tuhaftır! Kaç yaşında olsalar, nice tecrübeden geçmiş bulunsalar kadın ve gönül işlerinde daima çocuk kalırlar. Hakkı Paşa gibi saçlı sakallı adamın on beşine henüz yeni basmış bir kızı o kadar düzenle avlamağa kalkışı (...)” (Hep O Şarkı, s. 29).

Hakkı Paşa karakteri; erkelere özgü davranışlarda bulunması ile betimlenmiştir. Erkeklerin karşı cinsi anlama kapasitelerinin sınırlı tutması yazarın cinsiyeti kırmızı çizgilerle çizdiği hissedilmektedir. Erkek karakterlerin hissiyatı düşük birer varlık olduğu tanımlanmaktadır.

2.4. Tanrı Misafiri (Reşat Nuri Güntekin)

2.4.1. Açık Karakterler

“Ben sakin, yumuşak başlı bir adamım. Fakat ayda, yılda bir hiç olmayacak bir şey için damarım tutar. O vakit aksiliğin envamı icat ederim. Nuh derim, peygamber demem. Tabi, buhran zamanında pek çok zararlar, fenalıklar da yaparım. Mamafih, bu zararların, fenalıkların yüzde doksan beşi kendi nefsim olur. Nitekim geçen kış karımla aramızda çıkan kavga da böyle bir neticeye erdi.” (Tanrı Misafiri, s. 90) .

“Yaşım henüz yirmi dört. Fakat ruhum ihtiyar ki... saçlarım simsiyah... yani kumral demek istiyorum... ama bir ruhumun saçlarını görseniz... sonbahar yuvalarında melül ve iniltisiz dökülen güvercin tüyleri gibi bembeyaz...” (Tanrı Misafiri, s. 41).

Yukarıda yer alan örneklerde karakterlerin birçok özelliği okura aktarılmakta ve karakter hakkında okur bilgi sahibi yapılmaktadır. Bu yüzden ilgili karakterlerin açık karakter oldukları tespit edilmiştir.

2.4.2. Devingen Karakterler

“- Mamafih, bütün kabahat sende değil; ben de kabahatliyim. Aramızda mühim bir yaş ve tecrübe farkı olduğunu düşünemedim. İşin nihayetinde sen hemen hemen çocuktun. Her çocuk gibi biraz avutulmaya, aldatılmaya ihtiyacın vardı. Ben bunu ihmal ettim.” (Tanrı Misafiri, s. 74).

Tanrı Misafiri adlı hikayenin Yaseminli Yuva bölümünde Müeyyet adlı karakterinin eşi Pakize Hanım’a karşı öncesinde sıradan ilgisiz koca olarak okurun karşısına çıkmaktadır. Sonrasında ise Pakize Hanım’ın çeşitli arayışlara kapıldığını görmekte ve bu yüzden eşini kaybetme sebebinin ilgisiz ve sıradan bir yaşama bağlamaktadır. Bu durum ilgili karakterin evliliğini kurtarmanın tek yolunun sevgi ve şefkat olduğu gerçeğinin farkına varması ile devam etmektedir. Tüm bu gelişmelerden hareketle bu karakterin devingen karakter olduğu görülmüştür.

2.4.3. Cinsiyet

“Leman, masanın üstünde bulduğu bir sigarayı yakmaya çalışıyordu.

Reşit, kollarını kaldırarak:

- Aferin kızım, dedi, maşallah günden güne işi ilerletiyorsun...

O, kayıtsızca omuz silkti:

- Ben bir memurum... günde on saat erkekler gibi çalışıyorum. Onlar gibi sigara içmeye neden hakkım olmasın.” (Tanrı Misafiri, s. 148-149).

Yukarıdaki örnekte erkek ve kadın karakterlerin kalıplaşmış özellikleri sıralanmıştır. Erkek karakterlerin çalışması ve bunun verdiği özgüvenle her istediğini yapabilecek biri olarak gösterilmektedir. Sigara içmenin erkeklere özel bir eylem olduğu da yine yansıtılan diğer bir husustur. Tüm bu izlenimler çocukların cinsiyetle ilgili bakış açılarında olumsuzlara yol açabilmektedir.

2.5. Yalnız Efe (Ömer Seyfettin)

2.5.1. Kapalı Karakterler

“ İhtiyar avcı torbasının yanında bağdaş kurdu. Çiftesini kucağına uzattı. İri ela gözleriyle dik yarın keskin kenarına, karşıdaki yağmurla ıslanarak koyu kan rengine giren derin granit uçurlara baktı. Baktı. Sonra bana döndü.” (Yalnız Efe, s. 196).

Yukarıdaki örnekte İhtiyar adlı karakter yüzeysel olarak ele alınmıştır. Bunun gibi özellikler bu karakterlerin kapalı karakter olduğunu göstermektedir.

2.5.2. Yaş

“... Dağa çıktığı zaman daha on altı yaşındaymış. Babası gençliğinde bizim köye göçmüş (...).” (Yalnız Efe, s. 197).

Yukarıdaki örnekte Yalnız Efe karakterinin on altı yaşında olduğu belirtiliyor. Yalnız Efe karakteri çocukların özdeşim kurabilecekleri bir yaşta olmayıp aynı zamanda dağa kaçıp çeşitli entrikalar geçirmesi inandırıcılık bakımından da zayıf kaldığı düşünüldüğünden dolayı uygun karakter özellikleri bağlamında değerlendirmeye tabi tutulmamıştır.

Sonuç

Çocuk edebiyatında karakter kavramı ele alıp incelendiğinde farklı karakter tiplerine rastlandığı görülmektedir. İncelene eserlerde özellikle açık karakterlerin yoğunlukta olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çocukların ilgili karakterlerle özdeşim kurması açısından ve çocuğun kişisel gelişimine katkı sunması bakımından önemli ve olumlu bir durumdur.

100 Temel eser bağlamında önerilen kitaplarda çocuklar için uygun olmayan pek çok karakter ile karşılaşmıştır. Özellikle özdeşim kurması bakımından oldukça sorunsal karakter tespit edilmiştir. Bunların başında cinsiyetle ilgili karakterler gelmektedir.

Cinsiyet kavramı özellikleri karakterlere yüklenmediği ve cinsiyetin kalıplaşmış ifadelerle aktarıldığı görülmüştür. Okuyucunun karakteri kendi cinsiyetinde yaşatarak özdeşim kurabilme ihtimalinden hareketle bu durumun çocuklar üzerinde olumsuz etki yapacağı sonucuna varılmıştır. Nitekim incelenen eserlerde ve başka çalışmalara konu olan diğer eserlere bakıldığında erkek karakterlere daha fazla yer verildiği ve kadın ve erkeklere biçilen rollerin cinsiyetçi ve basmakalıp olduğu (Sever ve Aslan, 2011) görülmektedir. Çocuklar için karakterler oluşturulurken bu karakterlerin çocuğa görelilik ilkesine göre hazırlanması gerekmektedir. Çünkü çocuk bu

karakterlerin yardımı ile kendi karakterini şekillendirmektedir. Bu yüzden çocuk edebiyatı yazarlarına büyük görevler düşmektedir. Anne-babaların ya da okulda öğretmenlerin çocuklara öğretmediğini kitaplar öğretmektedir. Bir de bu kitaplardaki karakterlerle çocukların özdeşim kurduğu gerçeği bu durumu daha önemli kılmaktadır. Bu nedenle çocuklara için oluşturulan karakterlerin aşırı idealize edilmemesine özen gösterilmesi (Karataş, 2014; Ural, 2013) ve eser karakterinin erişilmez, mükemmel değil gerçekçi olmasının (Kardaş, 2013) yanında çocuğun dilsel ve görsel dünyasını zenginleştiren bir oyun ve eğlence aracı olarak düşünülmesi (Kanık, 2017) gerektiği söylenmektedir. Sonuç olarak edebiyatın çocukların hayal dünyalarını geliştirip zenginleştirebilir (Songören-Arkılıç, 2011) nitelikte olması gerekmektedir.

Genel anlamda incelenen eserlerde yazarların; açık karakterden kapalı karaktere ve az da olsa devingen karakterlere yer verdikleri sonucuna varılmıştır. Bu da çocuk edebiyatı ürünlerinde bütün karakter özelliklerinin kullanılması gerektiği gerçeğine uyan bir durumdur. Bu yüzden hayatı ilgilendiren ne kadar karakter varsa çocuk edebiyatı ürünlerinde yer bulması gerektiği ile örtüşen bir sonuçtur.

Ulaşılan bu sonuçlardan hareketle alanla ilgili olarak şu önerilerde bulunulabilir:

1. 100 temel eserde kapsamındaki eserlerin tamamı karakter analizine tabi tutulmalı ve karakterlere göre eser listesi tekrar gözden geçirilmelidir.
2. Çocuk edebiyatı yazarlarının karakter oluşturma aşamasında çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimlerini dikkate almaları gerekmektedir.
3. Çocuk edebiyatı ürünlerine sorun odaklı bakılması gerektiği ve bu yönde karakterler oluşturulması gerektiği düşünülmektedir.
4. Çocuk edebiyatı ürünleri sadece karakter açısından değil her açıdan detaylı incelemelere tabi tutulmalıdır.
5. Alana yönelik yapılan akademik çalışmaların sonucu kamuoyu ile paylaşılarak hem yazarların hem de okuyucuların dikkatine sunulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bayraktar, İ. (2018). Clements'in Çocuk Kitaplarında "Dil" Konusunun İncelenmesi, Volume 13/28, Fall 2018, p. 177-190, DOI: 10.7827/TurkishStudies.14600 ISSN: 1308-2140 Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY
- Çakır, P.(2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi, TurkishStudies Dergisi, International PeriodicalForTheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic Volume 8/4 Spring 2013, p. 453-462, ANKARA-TURKEY
- Gökalp, Z. (2017). Altın Işık, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.
- Güntekin, R. N. (2018). Tanrı Misafiri, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Kara, M Ve Şihlaroğlu Yıldırım, B. (2017).Nasreddin Hoca Fıkralarında Kalıp Sözler. *International Journal Of Languages' EducationAndTeaching* Volume 5, Issue 1, P. 487-498.
- Karagül S. ve İnce Samur, A.,Ö. (2017) Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykülerdeki Kişilerin Karakter Özelliklerinin İncelenmesi. *Ana Dili Eğitim Dergisi*,5(2).
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2016). Hep O Şarkı, İletişim Yayınları, İstanbul.

- Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında “karakter” kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 60-79.
- Kanık, E. Y. (2017). Çocuğun bilişsel ve sosyal gelişiminde çocuk edebiyatının yeri ve önemi. https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_18079.htm
- Kardaş C. ve Alp D. (2013). Çocuk Edebiyatı ve Medya. Ankara: Eğiten Kitap.
- Karatay, H.(2011) Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı, *TurkishStudies Dergisi*, Sayı 6/1, 1439-1454.
- Milson, A.J. ve Ekşi, H.(2003). Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik Duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnanç Skalası(Keyis) ve Türkçeye Uyarlanma Çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 99-130.
- Safa, P. (Havaya Uçan At, Damla Yayınevi: İstanbul.
- Sarıkaya, B. (2018). Türkçe öğretmeni adaylarının kitap okuma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (20), 278-279.
- Sever, S. (2012) Çocuk Ve Edebiyat. Tudem, İzmir.
- Sever, S. ve Aslan C. (2012). “Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Karakter Çevresinin Oluşturulmasında Cinsiyet Rollerinin Sunuluşu”. 3. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı. S.691-702 05-07 Ekim 2011. Çogem. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Seyfettin, Ö. (2016). Yalnız Efe, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Songören-Arkılıç, S. (2011). Yabancı dil öğretiminde çocuk edebiyatı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1725- 1730.
- Şahin, A. (2010). “Çocuk ve Çocukluk” Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, Editörler: Ömer Yılar, Lokman Turan, Pegem Akademi.
- Tavşancıl, E. Ve Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı Ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi Ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Türkçe Sözlük. (2005). Türk Dil Kurumu, Ankara: Meb Yayınları
- Yavuzer, H. (2012). Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, O.(2016) Kurgusal Nitelikli Çocuk Kitapları Ve Karakter Eğitimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(3), 311-325.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. Genişletilmiş Baskı) Ankara: Seçkin Yayınevi.